

Intermezzo – dialogiske mellomrom i lokale planprosesser

Et samarbeid mellom PS Paaby Prosess, Wiese Wettre konsulenttenester og Universitetet i Agder

Det er økende oppmerksomhet på potensialer for borgeres engasjement i bærekraftig byutvikling og lokaliseringen av FNs bærekraftsmål. Flere nyere forskningsrapporter etterlyser bedre forståelse for, hvordan bærekraftsmål kan implementeres i lokal handling (Lundberg m.fl. 2020, Kortreist kvalitet¹). Det krever nye forståelser for, hvordan det kan utvikles dialog mellom profesjonelle forestillinger om fremtidens byutvikling og ikke-profesjonelle, folkelige og erfaringsbaserte fremtidsutkast (Tveit 2020). Flere større europeiske forskningsprosjekter innen bærekraftig omstilling og planlegging peker på, at det er avgjørende å utvikle nye modeller og tilnærminger for samarbeide mellom kommunale plansystemer og prosesser og borgerinitiativer – samtidig som de lokale initiativene bevarer deres selvstendighet og lokale forankring (Frantzeskaki et al., 2016; Pesch, Spekkink, & Quist, 2019).

Mål

Formålet med prosjektet er å utvikle bedre prosesser og rammer for planlegging, kunnskapsutvikling og samhandling mellom kommunale planetatere og strategiske mål, og borgerinitiativer, som jobber med bærekraftig utvikling i sine lokalsamfunn.

Dette gjør vi ved å teste ut en modell for forskende verksted forstått som et ”dialogisk mellomrom”, hvor det legges til rette for kollektiv utforskning og læring mellom borgere og kommunale planleggere og beslutningstakere ”i kanten av” det formelle plansystemet.

I prosjektet samarbeider vi med tre kommuner og en rekke lokale borgerinitiativer i Oslo, Bergen og Kristiansand. Vi bygger på intervju, samtaler og gruppemøter med flere borgerinitiativer (kartlagt i tidligere prosjekter) samt aktører i de tre kommunale planetatere. Basert på denne kommunikasjonen utvikles det en modell for «forskende verksteder». Verkstedene er tilpasset det enkelte steds særlige kontekst. Det bidrar til å styrke pågående prosesser og vil kunne gi en ekstra dimensjon til noe, som allerede er planlagt/er i prosess. Derfor har de tre verkstedene ulike fokus, nedslagsfelt og tema, som det arbeides med.

Felles for disse forskende verksteder er at de tar utgangspunkt i begrepet «omvendt deltakelse» (Paaby, Vasstrøm 2018, 2020). Det betyr, at hvert verksted tar utgangspunkt

¹ <https://www.kortreistkvalitet.no/>

i presentasjoner av borgernes prosjekter, utviklingsperspektiv og forståelse av muligheter og utfordringer. Det forskende verksted åpner et rom for de lokale initiativer til å presentere sine initiativer og erfaringer med ulike prosjekter og tiltak; samt erfaringene med å samarbeide med kommunen. Kommunen er "høringsinstans". Samtidig vil en viktig del av verkstedet være, at kommunen presenterer hvilke utfordringer og muligheter, man ser og ikke minst gir et bilde av de kommunale virkemidlene.

Verkstedet utforsker deretter gjennom en likeverdig dialog muligheter for bedre samarbeid og kommunikasjon mellom borgerinitiativer og kommunen, som kan understøtte fremtidig lokal bærekraftig utvikling og bedre samarbeidsmodeller. Verkstedene vil dermed skape ulike resultater i de tre byene.

Tilretteleggingen av dialogen i verkstedene vil bygge på følgende prinsipper:

- Åpne rom for nye og andres perspektiver
- Eksemplarisk læring
- Likeverdig dialog og aktiv lytting
- Det uferdige - samarbeide om å utforme nye horisonter

I utformingen av verkstedene bygger vi på mange års erfaringer med å gjennomføre fremtidsverksteder og tilsvarende metoder for demokratisk dialog, hvor innovative eksempler ligger til grunn for samtalen; og hvor vitenskapelig kunnskap støtter opp om erfaringsbasert kunnskap.

Bakgrunn og avsett for prosjektet

Prosjektet tar avsett i plan- og bygningslovens overordnede formål om bærekraft og medvirkning og FNs bærekraftsmål, (spesielt mål 11, delmål 11.3 og mål 17), samt Europarådets prinsipper for sivilsamfunnets deltakelse i samfunnsutviklingen.

Det bygger videre på erfaringene fra tidligere prosjekter finansiert med midler fra KMD.

2

Prosjektet så langt

I *Bergen kommune* gjennomførte vi det forskende verksted 6. november 2021 med tema "Fremtidens Åsane". Det knyttet seg til en pågående strategisk planprogramprosess om utviklingen av sentrum i bydelen Åsane³ og kommunens samarbeid med den sosiale

² Hhv http://eduaction.no/wp-content/uploads/2018/11/Artikkel_lokalt-rom-for-universelle-verdier.pdf og https://eduaction.no/wp-content/uploads/2020/05/Hovedrapport_Omvendt-deltakelse_m-forside-3.pdf

³ <https://www.bergen.kommune.no/omkommunen/arealplaner/planer-under-arbeid/strategisk-planprogram-for-den-sentrale-delen-av-asane>

entreprenøren [Fremtenkt](#) og deres "Laboratorium for bærekraftige og demokratiske fremtider"⁴.

Dagen åpnet med å sette temaet «fremtidens Åsane» i en global, nasjonal og lokal kontekst. Her fikk vi høre om status i planprogramprosessen og om den serien av fremtidsverksteder, som Fremtenkt har gjennomført. Den delen av programmet ble avsluttet med en moderert samtale mellom Fremtenkt og prosjektleder Gjertrud Karevoll fra kommunen. Deretter fikk vi en presentasjon av et utvalg av lokale prosjekter og idéer under overskriften «Det lokale mulighetsrommet – en palett av erfaringer og eksempler».

Resten av dagen var satt av til en åpen og likeverdig samtale mellom deltakerne i form av en kafédialog hvor det overordnede spørsmål var: "Hvordan kopler vi lokale prosjekter og ideer fra fremtidsverkstedene til en langsiktig innsats i Åsane og til den pågående planprogramprosessen?" Verkstedet er dokumentert i form av en verkstedsprotokoll.⁵

⁴ Et prosjektet som er støttet med midler fra kommunens ordning med klima- og miljøtilskudd.

⁵ <https://fremtenkt.notion.site/Protokoll-presentasjoner-og-mer-Forskende-verksted-6-november-2021-5e2138b5bd514100978c76ce68c32ebb>

I *Oslo kommune* bygger vi videre på flere års samarbeid og dialog med ByKuben, (Oslo kommunes senter for byøkologi) blant annet om erfaringsworkshop som ble gjennomført som et ledd i Miljøhovedstadsprogrammet 2019 (Paaby/Vasstrøm 2021). Verkstedet bygger videre på denne workshopen og deles i to arrangementer. Det første gjennomføres 3. februar 2022 med temaet: *Forskende verksted: Hvordan kan borgerinitiativer og sosiale entreprenører bidra til fremtidens bærekraftige byutvikling? – Er kommunen rigget til å understøtte og samarbeide med slike initiativer?* Vi tar utgangspunkt i nyskapende innbyggerdrevne prosjekter i Oslo, som binder sammen mennesker, sted og natur i nye fellesskap. Fem aktører er invitert for å dele deres erfaringer, hva har vært kritiske vendepunkter, hva er barrierene og hva ses som fremtidige muligheter? Kommunen deltar som aktivt lyttende "høringsinstans". Verkstedet avsluttes med en dialog mellom deltakerne og konkrete anbefalinger til kommunens utviklingsrolle i arbeidet med innbyggerinvolvering og bærekraftige nabolag. Verksted 2 gjennomføres i begynnelsen av mars. Her "vender vi rommer" » og deltakerne utforsker sammen: *Kommunens utviklingsrolle i arbeidet med innbyggerinvolvering og bærekraftige nabolag*. Vi inviterer ulike aktører fra kommunen til å presentere deres erfaringer med og kunnskap om innbyggerinvolvering. Borgere og andre inviteres til å komme med innspill ut fra sin ekspertise. Målet med de to sammenhengende verkstedene er å generere ny kunnskap og nye praksiser for bærekraftig byutvikling i Oslo.

I *Kristiansand* er planen så langt å gjennomføre et "omvendt folkemøte" mellom ulike borgerinitiativer for understøtte pågående prosjekter i flere bydeler. Verkstedet er planlagt gjennomført tidlig vår 2022 med masterstudenter (fra UiA) som verkstedledere under supervisjon av undertegnede.

Som avslutning på prosjektet vil vi på tvers av de tre verkstedene arrangere en fokusgruppe samtale med de involverte kommunene, for å kartlegge og analysere hva vi kan lære av den type forskende verksteder som en modell for en samskapende, likeverdig og lærende arena - i rommet mellom de formelle planprosesser og lokale selvdrevne borgerinitiativer. Dette for å kunne inspirere andre kommuner og nasjonal politikk for bærekraftig lokalsamfunnsutvikling i overensstemmelse med FNs bærekraftsmål. Prosjektresultatene på tvers av disse tre verksteder og fokusgruppintervjuet vil dermed gi en bedre forståelse for, hvordan det kan skapes «dialogiske mellomrom» mellom kommunale planer og borgerinitiativer for bedre samhandling.

Prosjektet bidrar dermed på tvers av disse tre verksteder til å undersøke og videre utvikle, hvordan en slik lærende arena - som et "dialogisk mellomrom" - kan bidra til å skape gjensidig forståelse og engasjement mellom plansystem og hverdagsliv for en mer bærekraftig lokal omstilling.

Prosjektet er et samarbeid mellom PS Paaby Prosess v/Kirsten Paaby, Wiese Wettre konsulenttenester og [Mikaela Vasstrøm](#), førsteamanuensis v/Institutt for global utvikling og samfunnsutvikling Universitetet i Agder.

Prosjektet er støttet med midler fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

For mer informasjon om prosjektet ta kontakt med:

Kirsten Paaby,
paaby.kirsten@gmail.com

Referanser

Frantzeskaki, N., et al. (2016). "Elucidating the changing roles of civil society in urban sustainability transitions." *Current Opinion in Environmental Sustainability* **22**: 41-50.

Moulaert, F. (2013). *The international handbook on social innovation: collective action, social learning and transdisciplinary research*, Edward Elgar Publishing.

Pesch, U., et al. (2019). "Local sustainability initiatives: innovation and civic engagement in societal experiments." *European planning studies* **27**(2): 300-317.

Paaby K. og Vasstrøm M. (2018) : "Lokalt rom for universelle verdier om bærekraft?"

Paaby K. og Vasstrøm M. (2020): "Omvendt deltakelse i lokaliseringen av FNs bærekraftsmål."

Paaby K. og Vasstrøm M. (2021): "Hvordan skapes rom for "omvendt deltakelse" i bærekraftig lokal samfunnsutvikling – aksjonsforskningens roller og bevegelser" i *Forskning og Forandring* <https://forskningogforandring.dk/index.php/fof/article/view/3311/6070>

Tveit Ø. (2020): "Utopia Bergensis. Om utopiske fragmenter og perspektiver i byplanlegging i Bergen." <https://bora.uib.no/bora-xmlui/bitstream/handle/11250/2719328/Utopia-Bergensis---Masteroppgave--yvind-Tveit.pdf?sequence=1&isAllowed=>